

TJEDAN ZABRANJENIH KNJIGA U HRVATSKIM NARODNIM KNJIŽNICAMA¹

BANNED BOOKS WEEK IN CROATIAN PUBLIC LIBRARIES

Jelena Lakuš

Odsjek za informacijske znanosti,
Filozofski fakultet, Sveučilište u Osijeku
jlakus@ffos.hr

Katarina Baričević

ITTEch Auto
katarina.baricevic17@gmail.com

UDK / UDC: 027.022:[098.1:394.48]

Izvorni znanstveni rad / Original scientific paper

<https://doi.org/10.30754/vbh.66.1.1029>

Primljeno / Received: 10. 1. 2023.

Prihvaćeno / Accepted: 20. 3. 2023.

Sažetak

Cilj. Cilj je istraživanja utvrditi obilježavaju li i kako hrvatske narodne knjižnice Tjedan zabranjenih knjiga, manifestaciju koja, obično u posljednjem tjednu rujna, slavi slobodu čitanja.

Pristup/metodologija/dizajn. Najprije su, pretraživanjem mrežnih stranica knjižnica, kao i njihovih Facebook profila, pronađene knjižnice koje obilježavaju Tjedan zabranjenih knjiga. Dodatno je, prema točno određenim ključnim riječima, pretražen i Google. Nakon toga provedena je sadržajna analiza prikupljenih vijesti i objava. Istraživanje je najprije provedeno tijekom listopada 2021. godine, a potom ponovljeno krajem rujna i početkom listopada 2022. godine. Cilj je bio utvrditi jesu li u međuvremenu još neke narodne knjižnice obilježile tu manifestaciju.

¹ Ovaj članak nastao je na temelju diplomskog rada Katarine Baričević koji je značajno doradačen. Rad pod naslovom „Tjedan zabranjenih knjiga u hrvatskim knjižnicama“ obranjen je na Filozofskom fakultetu u Osijeku 28. listopada 2021. Mentorica je bila profesorica Jelena Lakuš.

Rezultati. Istraživanjem se utvrdilo da samo dvadeset narodnih knjižnica (od njih 234) obilježava Tjedan zabranjenih knjiga, što čini samo 8,55 % svih narodnih knjižnica. Najstarija mrežno dostupna vijest o obilježavanju te manifestacije datira iz 2011. godine, iz čega zaključujemo da se Tjedan zabranjenih knjiga u nas obilježava tek posljednjih desetak godina, a ondje gdje se obilježava čini se to često bez kontinuiteta. Način obilježavanja također je još uvijek vrlo skroman pa je uočeno samo nekoliko kreativnijih primjera. Iz navedenog se može zaključiti da se Tjedan zabranjenih knjiga u hrvatskim narodnim knjižnicama još ne obilježava u većoj mjeri te da taj projekt u nas nije u potpunosti zaživio.

Ograničenja. Zbog velikog broja knjižnica u Hrvatskoj istraživanje je ograničeno samo na narodne knjižnice. Također, iako se koristilo nekoliko načina evidentiranja knjižnica koje obilježavaju Tjedan zabranjenih knjiga, kao i različite strategije pretraživanja, vrlo je vjerojatno da one nisu jedine.

Praktična primjena. U radu su predstavljene različite mogućnosti i načini obilježavanja Tjedna zabranjenih knjiga. Rad je ujedno poziv ostalim knjižnicama da se priključe proslavi slobode čitanja i otvorenog pristupa informacijama.

Društveni značaj. Rad upućuje na važnu ulogu narodnih knjižnica, kao i knjižnica općenito, u borbi protiv cenzure pisane riječi, kao i u zagovaranju ideje slobode čitanja i intelektualnih sloboda općenito te tako i na njihovu važnu ulogu u izgradnji i razvoju demokratskog društva.

Originalnost/vrijednost. Originalnost rada ogleda se u tome što se u njemu predstavlja istraživanje čija tematika nije dovoljno zastupljena u Hrvatskoj. Do sada još nije učinjeno slično istraživanje o obilježavanju Tjedna zabranjenih knjiga u Hrvatskoj.

Ključne riječi: cenzura; Hrvatska; intelektualne slobode; narodne knjižnice; Tjedan zabranjenih knjiga

Abstract

Purpose. The objective of this research is to explore if and in what way Croatian public libraries mark Banned Books Week, an event that celebrates the freedom to read, usually in the last week of September.

Approach/methodology/design. First, by searching the websites of the libraries as well as their Facebook profiles, we identified the libraries that celebrate Banned Books Week. In addition, Google was also searched according to the precisely defined keywords. Furthermore, a content analysis of the identified news and announcements was carried out. The research was first conducted in October 2021, and then repeated at the end of September and the beginning of October 2022. The goal was to determine if any new public libraries have commemorated this event in the meantime.

Findings. The research has shown that only twenty Croatian public libraries (out of 234) celebrated Banned Books Week, which is only 8.55% of all public libraries. The oldest posted news available online about the celebration of this event in Croatia dates back to 2011, which leads us to the conclusion that Banned Books Week has only been celebrated for the last ten years, and often without continuity. The event has been celebrated usually very modestly, with only a few examples that are more creative. From the above, it can be concluded that Banned Books Week in Croatian public libraries is still not celebrated to a greater extent, and that this project has not fully taken root.

Limitations. Since the total number of libraries in Croatia is very large it would be difficult to cover all libraries in one research, so this research has been limited to public libraries only. In addition, it is very likely that neither the selected ways of identifying libraries that celebrate Banned Books Week nor the chosen search strategies are the only possible ones.

Practical use. The paper presents various possibilities and ways of celebrating this event. It is also an invitation to other libraries to join in the celebration of freedom of reading and open access to information.

Social significance. The paper points to the important role of public libraries, as well as libraries in general, in the fight against censorship of the written word, advocating the idea of freedom of reading and intellectual freedom in general, and thus emphasizes their role in building and development of a democratic society.

Originality/value. The value of the paper lies in the fact that it presents the research of a topic that is insufficiently represented in Croatia. So far, no similar research on the Banned Books Week in Croatia has been conducted.

Keywords: censorship; Croatia; intellectual freedom; public libraries; Banned Books Week

1. UVOD

Pokušaji da se ljudima ograniče sadržaji koji su iz vjerskih, moralnih ili pak društveno-političkih i ideoloških razloga smatrani neprihvatljivima stari su gotovo koliko i sama pisana riječ. Tako je, primjerice, već u 3. st. pr. Kr. kineski car Č'in Ši-huang-tiju naredio da se spale sve knjige u državi osim onih koje su se nalazile u carskoj knjižnici jer je držao da knjige u rukama njegovih podanika ugrožavaju njegovu vlast (Stipčević, 1994: 86–88). Znamo i da je rimski car August još u 1. st. pr. Kr. naredio da se iz svih knjižnica izbace knjige pjesnika Ovidija jer je smatrao da kvare rimsko društvo zbog svog lascivnog sadržaja (ibid.: 92), a da je car Dioklecijan početkom 4. stoljeća naredio da se unište sve kršćanske knjige, vjerujući da one potkopavaju temelje Carstva koje je počivalo na mnogoboštvu (ibid.: 89).

Popisi zabranjenih knjiga, kao i oni koji su sadržavali knjige dopuštene za čitanje kao što je bio *De libris recipiendis et non recipiendis* s kraja 5. stoljeća, u kojem su najprije navedene knjige koje je Crkva smatrala ispravnima, a potom one apokrifne i heretičke koje je osuđivala, zatim dobro znani *Index librorum prohibitorum* iz sredine 16. stoljeća, koji je svoje posljednje izdanje doživio 1948. godine ili pak prvi svjetovni popis zabranjenih knjiga koji je početkom 16. stoljeća objelodanilo sveučilište u Louvainu u Belgiji, dokaz su nastojanja i vjerskih i svjetovnih vlasti da pokušaju kontrolirati i usmjeravati čitateljske navike svojih vjernika/podanika/građana (ibid.: 97–98, 118). Brojni su drugi primjeri i načini sprječavanja pojave, raspačavanja, čitanja, ali i uništavanja nepoćudnih knjiga kroz povijest, pri čemu je možda najpoznatiji primjer onaj spaljivanja knjiga u vrijeme nacionalsocijalističke Njemačke 1933. godine (ibid.: 130–132). Pritom, detaljno o tome piše Stipčević (1994), cenzuri su podlijegali podjednako autori, tiskari, nakladnici, knjižari, pa naposljetku i sami čitatelji.

Cenzorska praksa, međutim, nije nepoznata niti suvremenom svijetu, o čemu svjedoče, primjerice, popisi osporavanih knjiga koje redovito na svojim stranicama objavljuje Američko knjižničarsko društvo (ALA).² Cenzura je prisutna i u brojnim drugim državama diljem svijeta. Spomenimo, slučaj *Životinjske farme* Georgea Orwella, prvi put objavljene 1945. godine, koja je, nakon niza politički motiviranih zabrana tijekom druge polovine 20. stoljeća (Burr, 2014), 2002. godine zabranjena u Ujedinjenim Arapskim Emiratima jer se smatralo da se prikaz svinja i alkohola, ali i drugih neprimjerenih sadržaja kosi s islamskim vjerskim i društvenim vrijednostima (Karolides, 2011: 130). Recentniji je primjer vrlo popularan serijal od sedam romana o čarobnjaku *Harryju Potteru* Joanne Rowling, koji je, nakon što je objavljen od 1997. do 2007. godine, bio preveden na oko 60 jezika i prodao se u više od 200 zemalja u više od 500 milijuna primjeraka (Tikkanen, 2022). Vrlo brzo nakon objave knjige su se našle na vrhu ALA-ine liste osporavanih knjiga zbog toga što se držalo da su protivne kršćanskim uvjerenjima jer promoviraju okultnu tematiku i čarobnjaštvo (Karolides, 2011: 184, 229–236), pa su tako postale najosporavanim knjigama 21. stoljeća u Sjedinjenim Američkim Državama (SAD) (Jozlyn, 2021). *Da Vincijev kod* Dana Browna iz 2003. godine bio je zabranjen u nizu zemalja zato što se smatralo da omalovažava kršćansku vjeru – od Libanona, koji je knjigu prvi zabranio već 2004. godine, do Irana, Indije, Pakistana i Egipta koji su je zabranili 2006. godine (Karolides, 2011: 217–222), a sklon joj nije bio ni Vatikan koji je držao da sadrži brojne „sramotne i neutemeljene pogreške“ te se u potpunosti udaljava od stvarnih činjenica (Pauli, 2005). Navedeni primjeri svakako nisu jedini, pri čemu su razlozi osporavanja knjiga,

² Cf. Banned & challenged books: A Website of the ALA Office for Intellectual Freedom (1996–2022). Top 10 most challenged books lists.

kao što vidimo, obično vrlo raznovrsni, no uglavnom su vjerske, moralne, političke, ideološke ili društvene naravi (Karolides, 2011).³

U tom svijetu cenzure knjižnice i knjižničari zauzimaju značajno mjesto. U prošlosti su oni nerijetko bili razapeti između cenzorske uloge koju su im zadavale vjerske i političke vlasti⁴ s jedne strane i pokušaja da posao obavljaju u skladu s profesionalnom etikom s druge strane (Stipčević, 1992: 18). Pritom, čak i kada su se vodili samo svojom profesionalnom etikom i savješću, teško su mogli zatomiti osobna uvjerenja (ideološka, vjerska, moralna i druga), pa su tako, primjerice, pri kreiranju nabavne politike, premda su željeli samo selekcionirati, a ne cenzurirati, upravo potonje svjesno ili nesvjesno činili (ibid.: 31). Knjižničar je, upozorava Matija Panić, gotovo idealan primjer osobe koja je cenzuru mogla provoditi na dva načina: odozgo i odozdo. Kada knjižničar provodi cenzuru koju mu nameću državne ili gradske vlasti, onda on zapravo provodi cenzuru odozgo. Međutim kada to čini iz vlastitih uvjerenja, bez upliva i vanjskih utjecaja, on provodi cenzuru odozdo (Panić, 2017: 31). Suvremeni knjižničari ograđuju se od toga da na bilo koji način sudjeluju u postupcima cenzure bilo kroz nabavnu politiku, politiku otpisa građe ili na bilo koji drugi način te inzistiraju na svojoj nepristranosti, što je i razumljivo jer bi knjižnice u demokratskim društvima trebale omogućavati pristup svim informacijama (Konjicija-Kovač, 2019: 12, 15), te se zato najviše povezuju s intelektualnom slobodom. Načelo nepristranosti naglašava se u mnogim dokumentima, deklaracijama i kodeksima koje je međunarodna knjižničarska zajednica prihvatila (ibid.: 11–13). Primjerice, u IFLA-inu *Etičkom kodeksu za knjižničare i ostale informacijske djelatnike iz 2012. godine* stoji da bi knjižničari i drugi informacijski stručnjaci trebali u svojem radu biti nepristrani bez obzira na to je li riječ o izgradnji zbirke ili uslugama koje nude te bi svoja osobna uvjerenja uvijek trebali staviti na stranu. Tek se tako može stvoriti uravnotežena zbirka i uravnotežen pristup informacijama (IFLA-in Etički kodeks, 2012: 3).⁵ Stoga je te-

³ Nicholas J. Karolides, Margaret Bald i Dawn B. Sova (2011) zabranjene knjige dijele u četiri kategorije: knjige zabranjene iz političkih razloga (knjige koje su na bilo koji način donosile ili donose ideje i promišljanja kritična prema postojećem političkom poretku neke države i/ili su mu prijatna); knjige zabranjene iz vjerskih razloga (knjige koje nisu u skladu s teološkim i moralnim naučavanjem Katoličke crkve, knjige koje vrijeđaju vjerske osjećaje potencijalnih čitatelja i tome slično); knjige zabranjene zbog neprikladnog seksualnog sadržaja (eksplicitnih scena seksa i masturbacije, predbračnih seksualnih odnosa, bračne nevjere, prostitucije i sličnog); knjige zabranjene iz društveno neprihvatljivih razloga (neprijemnog i vulgarnog jezika/psovki, rasizma, promoviranja uporabe opojnih sredstava, homoseksualnosti, samoubojstva, odnosno svega onog što se smatra da nije u skladu s općeprihvaćenim društvenim i moralnim normama).

⁴ Ne začuđuju stoga brojni primjeri cenzure u knjižnicama, poglavito u razdobljima totalitarizma. Usp., na primjer, Stipčević, 1992; Stipčević, 1994; Stipčević, 2000a; Stipčević, 2000b; Vujić, M., 2000; Lešaja, 2012; Vegh, 2015.

⁵ Izvorna verzija – IFLA Code of ethics for librarians and other information workers (full version) – dostupna je na: <https://www.ifla.org/publications/ifla-code-of-ethics-for-librarians-and-other-information-workers-full-version/>

meljna zadaća knjižničara, ali i drugih informacijskih djelatnika, da svima osiguraju slobodan pristup informacijama bilo u svrhu osobnog napretka, obrazovanja, slobodnih aktivnosti ili sudjelovanja u demokratskom napretku društva (ibid.: 2). Imajući u vidu navedenu zadaću, dio poslanja knjižničara jest i neprestano isticati važnost intelektualnih sloboda, odnosno važnost slobodnog pristupa informacijama u knjižnicama i važnost slobode čitanja, a time posredno i upozoravati na štetnost cenzure koja je u društvu svekoliko prisutna (Horvat, 2000: 23–28; Horvat, 2002; Barbarić et al., 2012: 73–97). Jedan od načina kako se to može činiti jest i projekt Tjedan zabranjenih knjiga koji datira iz osamdesetih godina 20. stoljeća, a izniknuo je u SAD-u upravo kao događaj koji slavi slobodu čitanja.

U Hrvatskoj se ta manifestacija obilježava posljednjih desetak godina. U skladu je to s načelima istaknutima u *Etičkom kodeksu* Hrvatskog knjižničarskog društva (HKD) iz 2002. godine, a to su: razvoj i očuvanje intelektualnih sloboda svakog pojedinca, pravo na znanje i neometan pristup informacijama, kao i na dostupnost različitim vrstama građe i izvora za sve (Etički kodeks, 2002). U ovom će se radu predstaviti rezultati istraživanja čiji je cilj bio utvrditi u kojoj mjeri i kako hrvatske knjižnice obilježavaju Tjedan zabranjenih knjiga. Zbog velikog broja knjižnica istraživanje je ograničeno samo na narodne knjižnice, premda je poznato da su se u obilježavanje Tjedna zabranjenih knjiga uključile i pojedine školske, visokoškolske i sveučilišne knjižnice.

2. ŠTO JE TJEDAN ZABRANJENIH KNJIGA?

Tjedan zabranjenih knjiga godišnji je događaj koji slavi slobodu čitanja, a obično se obilježava posljednji tjedan u rujnu. Okuplja knjižničare, knjižare, izdavače, novinare, učitelje i čitatelje diljem svijeta oko ideje slobodnog pristupa informacijama, kao i slobodnog izražavanja ideja, pa čak i onih koje pojedini smatraju neortodoksnim ili nepopularnim (Banned and challenged Books, 2015; Pekoll and Lechtenberg, s. a.). Manifestaciju je potaknulo Američko knjižarsko udruženje (*American Booksellers Association* – ABA) 1982. godine kao odgovor na nagli porast broja osporavanih knjiga u školama, knjižnicama i knjižarama,⁶ organiziravši te godine sajam BookExpo na kojem su izložili knjige zabranjivane kroz povijest.⁷ Toj su se inicijativi ubrzo pridružile i mnoge druge udruge, pa danas Koaliciju Tjedna zabranjenih knjiga (*The Banned Books Week Coalition*) čine i Američko knjižničarsko udruženje (*American Library Association*, ALA), Američko društvo novinara i autora (*American Society of Journalists and Authors*), Udruga sveučilišnog izdavaštva (*Association of University Presses*), Zaklada za

⁶ Prema pojašnjenju Američkog knjižničarskog društva „osporavane“ knjige su knjige kojima se, na temelju primjedbi pojedinca ili grupe, nastoji ograničiti cirkuliranje uklanjanjem iz knjižnica i škola. Cf. Banned and Challenged Books. Nav. dj.; Pekoll and Lechtenberg. Nav. dj.

⁷ O navedenom sajmu više informacija dostupno je na: Ursuline College (last updated 2022).

prava pojedinca u obrazovanju (*Foundation for Individual Rights and Expression*, FIRE), Zaklada Sloboda čitanja (*Freedom to Read Foundation*), Indeks cenzure (*Index on Censorship*), Nacionalna koalicija protiv cenzure (*National Coalition Against Censorship*) i mnoge druge.⁸ Temeljna ideja projekta jest kroz raznovrsne načine predstavljanja knjiga koje su bile ili su još osporavane ili čak u potpunosti zabranjivane skrenuti pozornost na štetne učinke cenzure i važnost slobodnog pristupa informacijama.⁹ Tjedan zabranjenih knjiga već punih četrdeset godina okuplja sudionike oko pomno odabranih tema. Tako su, primjerice, posljednjih nekoliko godina teme bile: „Različitost“ (2016),¹⁰ „Riječi imaju moć. Čitajte zabranjenu knjigu!“ (2017),¹¹ „Zabrane knjiga uštkavaju priče!“ (2018),¹² „Cenzura nas ostavlja u mraku, ostavite svjetlo upaljeno!“ (2019.),¹³ „Cenzura je slijepa ulica.“ (2020),¹⁴ dok je posljednje dvije godine, 2021. i 2022., tema bila „Knjige nas ujedinjuju, cenzura nas dijeli“.¹⁵

Načini obilježavanja Tjedna zabranjenih knjiga vrlo su različiti – od jednostavnih popisa zabranjenih (i osporavanih) knjiga kroz godine¹⁶, čitanja i izložbi zabranjenih knjiga, tematskih radionica, izrada raznovrsnih instalacija¹⁷, predavanja, rasprava o zabranjenim knjigama, cenzuri i intelektualnim slobodama, natjecanja u pisanju eseja na neku od tema vezanih za cenzuru i intelektualne slobode, do fotografiranja s omiljenom zabranjenom knjigom, igranja tematskih igara i preoblačenja u omiljene likove iz zabranjenih i/ili osporavanih knjiga te njihovog predstavljanja, izrade multimedijskih panoa, organiziranja tzv. sobe za bijeg (engl. *escape room*)¹⁸ u koju se korisnici/posjetitelji mogu skloniti nakon što „spase“ neke od zabranjenih knjiga, virtualnog čitanja, odnosno objavljivanja videozapi-

⁸ O toj temi više u: Banned Books Week (s. a.).

⁹ Cf. Banned & Challenged Books. Nav. dj.; Banned Books Week. Nav. dj.

¹⁰ O tome piše D. Dilworth (2016).

¹¹ Više o događanjima te godine podatke donosi A. O’ Donnell (2017).

¹² Podatke za 2018. objavila je American Booksellers Association (2018).

¹³ Za tu godinu podatke je objavila American Booksellers Association (2019).

¹⁴ Više informacija u: FIRE: Foundation for Individual Rights and Expression (2020).

¹⁵ Više informacija u: American Booksellers Association (2021).

¹⁶ Primjerice, Američko knjižničarsko društvo od 2001. godine za svaku prethodnu godinu donosi popis zabranjenih i osporavanih knjiga (Top 10 most challenged books) uz popratna pojašnjenja zašto su baš te knjige bile osporavane. Izrađuju i druge popise, primjerice, 100 najčešće osporavanih knjiga po desetljećima, i to za razdoblje 1990. do 2019. godine. Više o tome u: Banned & Challenged Books: a Website of the ALA Office for Intellectual Freedom (1996–2022).

¹⁷ Vidjeti primjerice: ArchDaily Editorial Team (2017).

¹⁸ Riječ je o zabavnoj igri koja je osmišljena kako bi testirala čovjekovu mentalnu oštromnost te snalaženje u nizu zagonetki i izazova. Nema vremensko ograničenje te se može nastaviti igrati dok se ne pobijedi. Cf. How do virtual escape rooms work? Clue Chase. Online Games.

sa na kojem se čita zabranjena knjiga ili govori o cenzuri¹⁹, virtualne „šetnje“ vremenskom trakom na kojoj su zabilježene najpoznatije zabranjene knjige kroz povijest i društveno-političke okolnosti koje su dovele do njihovih zabrana, kampanja pisanja pisama ili *tweetova* omiljenom zabranjenom ili osporavanom autoru tijekom Tjedna zabranjenih knjiga²⁰ i slično.²¹

3. TJEDAN ZABRANJENIH KNJIGA U HRVATSKOJ

3.1. Cilj i metodologija istraživanja

Iako je problematika zabranjenih i nepoćudnih knjiga kroz povijest i raznih vidova borbe protiv njih u hrvatskoj znanstvenoj i stručnoj literaturi zastupljena u nizu radova, ponajprije u djelima Aleksandra Stipčevića (Stipčević, 1992; Stipčević, 1994; Stipčević, 2000a: 91–97; Stipčević, 2000b: 93–151, 189–300; Stipčević 2000c: 15–20; Stipčević, 2004: 241–249; Stipčević 2005: 211–258, 364–376; Stipčević, 2006: 120–131, 225–226, 490–508, 616–620, 690–700; Stipčević, 2008: 264–294, 469–531), o manifestaciji Tjedan zabranjenih knjiga nigdje nema ni riječi. Koliko je autoricama poznato, iznimku čini nekoliko diplomskih radova obranjenih posljednjih godina koji se, doduše samo dijelom, dotiču i te problematike (Pavić, 2019; Brajković, 2020; Baričević, 2021). To samo po sebi govori da je hrvatska znanstvena i stručna (knjižničarska) zajednica ipak ili još nedovoljno upoznata s tim projektom ili nedovoljno zainteresirana za njega. Stoga je cilj istraživanja utvrditi obilježavaju li, u kojoj mjeri i kako hrvatske knjižnice Tjedan zabranjenih knjiga. Zbog opsežnosti, odnosno velikog broja knjižnica, u istraživanje nisu uključene ostale vrste knjižnica, već samo narodne. Istraživanje je najprije provedeno tijekom listopada 2021. godine, a potom ponovljeno krajem rujna i početkom listopada 2022. godine kako bi se utvrdilo jesu li u međuvremenu još neke narodne knjižnice obilježile tu manifestaciju.

Najprije je pretražen portal narodnih knjižnica Knjižnica.hr, organiziran prema 21 županiji (Knjižnica hr. Portal narodnih knjižnica, 2017). U adresaru dostupnom

¹⁹ Projekt Tjedan zabranjenih knjiga u Americi, primjerice, ima čak i vlastiti YouTube kanal (<https://www.youtube.com/user/bannedbooksweek>) na kojem se prikazuju video zapisi, obično ne duži od 3 minute, na kojima čitatelji čitaju dijelove zabranjenih knjiga. Akciji se mogu pridružiti svi, pa na mrežnim stranicama čitamo sljedeći poziv: „Vaše riječi imaju moć. Suprotstavite se cenzuri i poduprite literarnu slobodu čitajući zabranjenu knjigu ili raspravljajući o pitanjima cenzure pred kamerom.“ Cf. Banned Books Week (s. a.). Virtual Read-out Videos.

²⁰ Takva su pisma, odnosno *tweetovi* dostupni, primjerice, na blogu Ureda za intelektualne slobode Američkog knjižničarskog društva „Intellectual Freedom Blog“, a iz njih je vidljivo da čitatelji najčešće pišu o tome kako su ih autorove riječi inspirirale te ostavile na njih snažan utisak. Cf. Intellectual Freedom Blog (2018).

²¹ O različitim vidovima obilježavanja Tjedna zabranjenih knjiga u SAD-u vidjeti na: Freedom to Read Foundation (s. a.); Banned and Challenged Books: A Website; Banned Books Week Display Ideas.

na tom portalu, koji sadrži 234 narodne knjižnice nalaze se osnovni podaci o svakoj navedenoj narodnoj knjižnici u Republici Hrvatskoj, kao što su adresa knjižnice, podatak o voditelju knjižnice, kontakt, adresa mrežnog mjesta knjižnice ako postoji te poveznica na e-katalog. Iako se nastojalo pretražiti mrežno mjesto svake knjižnice, to je katkad bilo nemoguće jer se utvrdilo da određeni broj knjižnica, ukupno njih 59 (25,21 %) nema svoje zasebno mrežno mjesto, nego se podaci o njima nalaze unutar mrežnih mjesta općina u kojima su smještene ili rjeđe turističkih zajednica kojima pripadaju, s vrlo šturim informacijama o knjižnicama (kontakt, radno vrijeme, financijska izvješća o radu knjižnice i slično, ali ne i o događanjima i aktivnostima knjižnice).²² Mrežne stranice knjižnica pretražene su upisom ključnih riječi „Tjedan zabranjenih knjiga“ i „cenzura“ u tražilicu, ondje gdje je ona postojala, a ondje gdje tražilica nije ništa pronašla, pomnim traganjem za takvom informacijom u izbornicima „Programi i projekti knjižnica“, „Novosti“, „Događanja“, „Aktivnosti“, „Galerija“ i slično. U tom koraku istraživanja poteškoću je činila činjenica da mrežna mjesta nekih knjižnica nisu sadržavala puno informacija te se na njima nalaze samo osnovni podaci o knjižnici poput kratkog pregleda povijesti knjižnice, radnog vremena, cijene godišnje članarine i slično. Poteškoću je činilo i to što poneke knjižnice ne ažuriraju svoje mrežne stranice, pogotovo ako imaju Facebook profile na kojima se oglašavaju i donose sve važne informacije i obavijesti o događanjima, aktivnostima i novitetima.

Nakon što su pretražene sve dostupne mrežne stranice narodnih knjižnica, odlučeno je dodatno pretražiti i društvenu mrežu Facebook kako bi se podaci upotpunili. Iako neke knjižnice imaju otvorene profile i na Instagramu, a nešto rjeđe na Twitteru, odlučeno je pretražiti Facebook jer se čak 84,19 % knjižnica nalazi upravo na toj društvenoj mreži.²³ Za pretpostaviti je da će knjižnice, ako posjeduju profile i na drugim društvenim mrežama, informaciju o nekom događaju ili aktivnosti oglasiti i na njima. Pretraživanje Facebooka odvijalo se na dva načina. Najprije se u Facebook tražilicu upisivao naziv svake pojedine narodne knjižnice pronađene uz pomoć Adresara narodnih knjižnica, a onda su se u tražilici, upisom ključnih riječi „Tjedan zabranjenih knjiga“ i „cenzura“, kao i #tjedanzabranjenihknjiga i #zabranjeneknjige, nastojali pronaći *postovi*, tj. objave vezane za tu manifestaciju. Ako tim putem nisu dobiveni nikakvi rezultati, pristupilo se pregledavanju *postova* objavljenih tijekom druge polovine rujna i početkom listopada, kada se Tjedan

²² U istraživanju se nije moglo osloniti isključivo na podatke s Portala narodnih knjižnica jer je on posljednji put ažuriran 2017. godine, već je bilo potrebno dodatno provjeravati podatke o postojanju mrežnih stranica svake navedene knjižnice, pri čemu je utvrđeno da određeni broj knjižnica koje su na Portalu navedene bez mrežnih mjesta danas ipak ima svoju mrežnu stranicu. Podatak o 59 knjižnica bez zasebnog mrežnog mjesta, odnosno njih 25,21 %, rezultat je tog naknadnog pretraživanja.

²³ Svoj Facebook profil nema 15,81 % narodnih knjižnica, odnosno ukupno 37 knjižnica. Neke knjižnice nemaju ni svoju zasebnu mrežnu stranicu, ni Facebook profil. U ukupnom broju narodnih knjižnica one čine 7,69 %.

zabranjenih knjiga obilježava. To se katkad činilo „ručno“, a katkad je pretraživanje bilo olakšano uporabom filtra objava na kojima su se odabirali mjeseci rujan i listopad svake godine.

Naposljetku se pristupilo sadržajnoj analizi načina na koji se obilježava Tjedan zabranjenih knjiga u knjižnicama na čijim su mrežnim stranicama ili Facebook profilu pronađene vijesti, odnosno objave o toj manifestaciji.

Dodatno, imajući u vidu činjenicu da neke narodne knjižnice imaju svoje mrežne stranice ili svoje Facebook profile tek unazad desetak godina, pretražio se i Google upisom sljedećih ključnih riječi u tražilicu: „Tjedan zabranjenih knjiga“, „Tjedan zabranjenih knjiga“ + „narodn* knjižnic*“, „Tjedan zabranjenih knjiga“ + knjižnic*, „zabranjene knjige“ + „narodn* knjižnic*“, „zabranjene knjige“ + knjižnic*. Cilj tog koraka pretraživanja bio je dodatno uočiti možda još neku narodnu knjižnicu koja je obilježila ili obilježava Tjedan zabranjenih knjiga, a nije pronađena ni pretraživanjem mrežnih stranica ni Facebooka. Vijesti o obilježavanju te manifestacije mogu se, naime, katkad pronaći i na mrežnim stranicama općina, lokalnim portalima i slično.

3.2. Rezultati istraživanja

Pretraživanje mrežnih stranica narodnih knjižnica rezultiralo je pronalaskom samo osam knjižnica koje su na svojim mrežnim stranicama obilježile Tjedan zabranjenih knjiga,²⁴ što u ukupnom broju knjižnica koje imaju svoje mrežno mjesto / stranicu (175 knjižnica) čini samo 4,57 %. Riječ je o Knjižnici i čitaonici „Fran Galović“ Koprivnica, koja je 2012. godine na svojim stranicama oglasila vijest o organiziranju izložbe povodom Tjedna zabranjenih knjiga, Knjižnici Kustošija – Knjižnice grada Zagreba (2015.), Gradskoj knjižnici i čitaonici Ogulin (2020.), Knjižnici „Nikola Zrinski“ Čakovec, Gradskoj knjižnici Velika Gorica i Gradskoj i sveučilišnoj knjižnici Osijek, čije vijesti o Tjednu zabranjenih knjiga datiraju iz 2021. godine te, naposljetku, Gradskoj knjižnici „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac, s podatkom o Tjednu zabranjenih knjiga iz 2022. godine i Gradskoj knjižnici i čitaonici Pula (2021. i 2022.). Pronađeno je, međutim, još nekoliko knjižnica koje na svojim stranicama problematiziraju cenzuru, no nevezano uz Tjedan zabranjenih knjiga. Tako, primjerice, Gradska knjižnica Rijeka unutar *Magazina*²⁵ donosi nekoliko godina stare članke o zabranama knjiga, Narodna knjižnica „Petar Preradović“ u Bjelovaru na svojim mrežnim stranicama u svibnju 2020. godine

²⁴ Mrežna mjesta / stranice svih narodnih knjižnica na kojima su pronađeni podaci o obilježavanju Tjedna zabranjenih knjiga navedena su u Literaturi, u pododjeljku Mrežni izvori.

²⁵ *Magazin* je, kako se navodi na mrežnim stranicama Knjižnice, „medijsko odredište o kulturi, knjizi, književnosti, izdavaštvu, kreativnosti, edukaciji, pop kulturi“, pri čemu su „(...) prikazi, osvrti, recenzije, razgovori, teme, eseji, kratke priče (...) samo (...) dio sadržaja koji u njemu mogu naći svoje mjesto“. Cf., na primjer, Zuber (2013), Cmuk (2017), Lukšić (2017).

priredila je virtualnu izložbu pod nazivom „Zabranjeno čitanje: kulturom protiv cenzure“, a Knjižnica i čitaonica „Fran Galović“ Koprivnica u studenom 2021. godine organizirala je, u ciklusu programa „Godišnja doba s Harryjem Potterom“, radionicu za mlade od 11 do 19 godina „Dobrodošli na Odjel zabranjenih knjiga“, a slična radionica održana je i u studenom 2022. godine.²⁶ Uz to, neke su knjižnice tijekom Noći knjige, koja je 2022. godine bila okupljena oko teme knjige kao prostora slobode, dio svoga programa posvetile upravo problematici cenzure i zabranjenih knjiga. Tako je, primjerice, Gradska knjižnica Zagreb priredila izložbu zabranjenih knjiga pod nazivom „Nekoć zabranjene – pročitajte ih i otkrijte zašto!“. Izložbu je, pod nazivom „Cenzura slobode – zabranjene knjige“, priredila i Knjižnica Kustošija – Knjižnice grada Zagreba. Knjižnica Prečko – Knjižnice grada Zagreba na svojim je stranicama donijela popis nekih od zabranjenih ili cenzuriranih naslova kroz povijest, dok je, pak, u Gradskoj knjižnici i čitaonici Slatina održana debata o cenzuriranju knjiga kroz povijest, posebno stripa *Maus* Arta Spiegelmana, pod nazivom „Zabranjene knjige – Maus“ (ibid.).

Pretraživanja Facebook profila narodnih knjižnica rezultiralo je pronalaskom još jedanaest knjižnica: Gradska knjižnica i čitaonica Ilok, s objavom iz 2013. godine, Gradska knjižnica i čitaonica „Mladen Kerstner“ u Ludbregu (2014.), Gradska knjižnica i čitaonica Novi Marof (2015.), Gradska knjižnica Krapina (2015.), Knjižnica Jurja Barakovića Ražanac (2015.), Gradska knjižnica i čitaonica Ivanić-Grad (2020.), Gradska knjižnica i čitaonica Đakovo (2020. i 2021.), Gradska knjižnica Grada Donjeg Miholjca (2021.), Knjižnica Tina Ujevića – Knjižnice grada Zagreba (2021.), Područna knjižnica Galženica – Gradska knjižnica Velika Gorica (2021.), kao i spomenuta Narodna knjižnica „Petar Preradović“ u Bjelovaru, koja je u svibnju 2020. godine, nevezano uz obilježavanje Tjedna zabranjenih knjiga, na mrežnim stranicama organizirala virtualnu izložbu koja problematizira povijest cenzure, a na Facebook profilu pronađene su dvije objave, jedna iz 2015. i jedna iz 2021. godine. Knjižnica „Nikola Zrinski“ Čakovec, Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek, Gradska knjižnica i čitaonica Pula te Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac, koje su ranije, pretraživanjem mrežnih stranica, bile prepoznate, također su postavile objave o tom događanju i na svojim Facebook profilima.²⁷

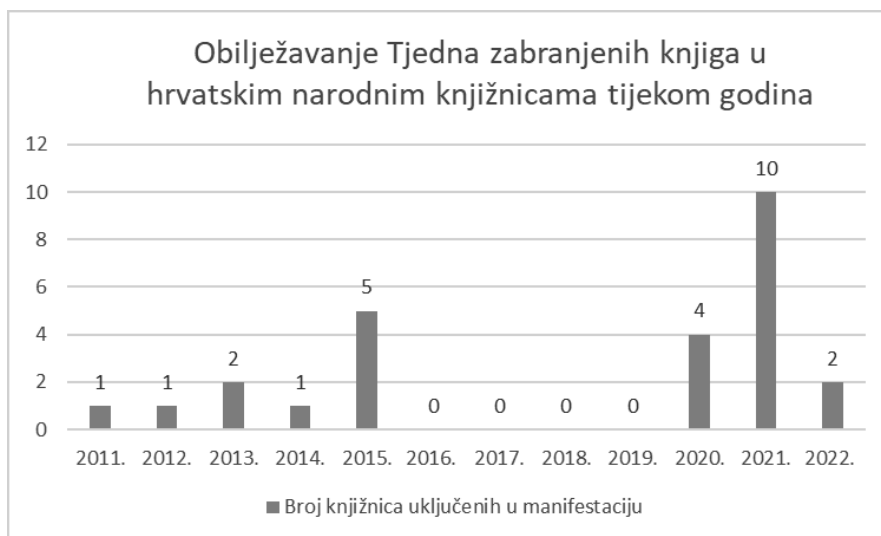
Pretraživanjem Googlea, upisom sljedećih ključnih riječi u tražilicu – „Tjedan zabranjenih knjiga“, „Tjedan zabranjenih knjiga“ + „narodn* knjižnic*“, „Tjedan zabranjenih knjiga“ + knjižnic*, „zabranjene knjige“ + „narodn* knjižnic*“, „zabranjene knjige“ + knjižnic*, pronađena je još jedna narodna knjižnica koja ranije nije bila uočena, a riječ je o Narodnoj knjižnici Blato u Dubrovačko-neretvanskoj županiji koja je taj događaj, objavljen na mrežnim stranicama Općine Blato, popratila još 2011. godine. Dakako, to nije bio jedini rezultat pronađen pretraživa-

²⁶ Mrežna mjesta tih knjižnica također su navedena u Literaturi, u pododjeljku Mrežni izvori.

²⁷ Sve Facebook objave navedene su u Literaturi, u pododjeljku Mrežni izvori.

njem Googlea. Međutim, radi se o jedinoj knjižnici koja nije bila prepoznata niti pretraživanjem mrežnih stranica niti pretraživanjem Facebooka.

Ukupno je, dakle, pronađeno dvadeset narodnih knjižnica koje su barem jednom obilježile Tjedan zabranjenih knjiga, što čini 8,55 % svih hrvatskih narodnih knjižnica. Važno je napomenuti da mrežna mjesta pojedinih knjižnica (Narodna knjižnica Blato, Gradska knjižnica i čitaonica Ilok, Gradska knjižnica i čitaonica „Mladen Kerstner“ Ludbreg, Gradska knjižnica i čitaonica Novi Marof, Gradska knjižnica Krapina, Knjižnica Jurja Barakovića Ražanac, Knjižnica Kustošija – Knjižnice grada Zagreba) ne sadrže recentne podatke o obilježavanju Tjedna zabranjenih knjiga. Njihove posljednje vijesti/objave vezane za tu manifestaciju datiraju iz 2011., 2013., 2014., 2015. i 2017. godine te su sadržavale samo kratak pregled o Tjednu zabranjenih knjiga. Moguće je, doduše, da su knjižnice nastavile obilježavati Tjedan, ali da o tome nije ostao trag niti na mrežnim stranicama, niti na Facebooku. Najveći se broj knjižnica u obilježavanje te manifestacije uključio 2021. godine, kao što je vidljivo na slici 1. Samo su dvije knjižnice obilježile Tjedan zabranjenih knjiga 2022. godine bilo na svojim mrežnim stranicama ili na Facebooku (Gradska knjižnica i čitaonica Pula i Gradska knjižnica i čitaonica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac).



Slika 1. Obilježavanje Tjedna zabranjenih knjiga u hrvatskim narodnim knjižnicama tijekom godina

Što se tiče raspodjele knjižnica koje su obilježile Tjedan zabranjenih knjiga prema županijama, valja zamijetiti da je ona prilično ravnomjerna, s malim odstupanjem Osječko-baranjske županije u kojoj su uočene tri knjižnice koje su na

svojim mrežnim stranicama ili Facebooku barem jednom obilježile Tjedan zabranjenih knjiga – Gradska knjižnica i čitaonica Đakovo (2020. i 2021.), Gradska knjižnica Grada Donjeg Miholjca (2021.) i Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek (2021.), Zagrebačke županije u kojoj su također uočene tri knjižnice – Gradska knjižnica i čitaonica Ivanić-Grad (2020.), Gradska knjižnica Velika Gorica (2021.) i Područna knjižnica Galženica – Gradska knjižnica Velika Gorica (2021.), dok su u Gradu Zagrebu, Varaždinskoj i Karlovačkoj županiji uočene po dvije knjižnice: Knjižnica Kustošija – Knjižnice grada Zagreba (2015.) i Knjižnica Tina Ujevića – Knjižnice grada Zagreba (2021.) u Gradu Zagrebu, Gradska knjižnica i čitaonica „Mladen Kerstner“ Ludbreg (2014.) i Gradska knjižnica i čitaonica Novi Marof (2015.) u Varaždinskoj županiji te Gradska knjižnica i čitaonica Ogulin (2020.) i Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac (2021. i 2022.) u Karlovačkoj županiji. Sve ostale županije zastupljene su sa samo jednom knjižnicom, dok u sedam županija (Virovitičko-podravska, Sisačko-moslavačka, Požeško-slavonska, Brodsko-posavska, Ličko-senjska, Šibensko-kninska, Splitsko-dalmatinska) nije zabilježena niti jedna knjižnica koja bilo na svojim mrežnim stranicama ili na mrežnim stranicama svojih općina ili turističkih zajednica bilo na društvenoj mreži Facebook obilježava Tjedan zabranjenih knjiga (tablica 1).

Tablica 1. Obilježavanje Tjedna zabranjenih knjiga u hrvatskim narodnim knjižnicama prema županijama i mjestu objave vijesti o obilježavanju manifestacije

| | ŽUPANIJA | KNJIŽNICA | MREŽNO MJESTO KNJIŽNICA | FACEBOOK | GOOGLE |
|----|----------------------------|--|-------------------------|----------|--------|
| 1. | | Gradska knjižnica i čitaonica Đakovo | - | + | + |
| 2. | Osječko-baranjska županija | Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek | + | + | + |
| 3. | | Gradska knjižnica Grada Donjeg Miholjca | - | + | + |
| 4. | Zagrebačka županija | Gradska knjižnica i čitaonica Ivanić-Grad | - | + | + |
| 5. | | Gradska knjižnica Velika Gorica | + | - | + |
| 6. | | Područna knjižnica Galženica – Gradska knjižnica Velika Gorica | - | + | + |
| 7. | Grad Zagreb | Knjižnica Kustošija – Knjižnice grada Zagreba | + | - | + |
| 8. | | Knjižnica Tina Ujevića Knjižnice grada Zagreba – | - | + | + |

| | ŽUPANIJA | KNJIŽNICA | MREŽNO MJESTO KNJIŽNICA | FACEBOOK | GOOGLE |
|-----|--|---|-------------------------------|----------|--------|
| 9. | Varaždinska županija | Gradska knjižnica i čitaonica „Mladen Kerstner“ Ludbreg | - | + | + |
| 10. | | Gradska knjižnica i čitaonica Novi Marof | - | + | + |
| 11. | Karlovačka županija | Gradska knjižnica i čitaonica Ogulin | + | - | + |
| 12. | | Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac | + | + | + |
| 13. | Međimurska županija | Knjižnica Nikole Zrinski, Čakovec | + | + | + |
| 14. | Krapinsko- zagorska županija | Gradska knjižnica Krapina | - | + | + |
| 15. | Koprivničko- križevačka županija | Knjižnica i čitaonica „Fran Galović“ Koprivnica | + | - | + |
| 16. | Bjelovarsko- bilogorska županija | Narodna knjižnica „Petar Preradović“ Bjelovar | - | + | + |
| 17. | Vukovarsko- srijemska županija | Gradska knjižnica i čitaonica Ilok | - | + | + |
| 18. | Dubrovačko- neretvanska županija | Narodna knjižnica Blato | - | - | + |
| 19. | Istarska županija | Gradska knjižnica i čitaonica Pula | + | + | + |
| 20. | Zadarska županija | Knjižnica Jurja Barakovića Ražanac | - | + | + |

Podrobnija analiza mrežnih stranica knjižnica koje obilježavaju Tjedan zabranjenih knjiga pokazala je da je način obilježavanja u većini knjižnica prilično skroman i ne u tolikoj mjeri raznovrstan kao što je to praksa u SAD-u, „domovini“ te manifestacije. Uglavnom se svodi na to da se čitateljima pojasni smisao manifestacije, što se njome obilježava i od kada. Neke knjižnice donose nešto opširnije podatke o povijesti cenzure kao što su Knjižnica „Nikola Zrinski“ Čakovec i Knjižnica Kustošija – Knjižnice grada Zagreba koja čak donosi vrlo kratak pregled povijesti cenzure navodeći razne vidove cenzuriranja čitanja, ukazujući pritom na važnu ulogu koju danas knjižnice trebaju obnašati u njezinu suzbijanju jer, kako navode na svojim stranicama, zabrinjavajuća je činjenica da se i danas neke knjige, poput *Harryja Pottera* Joanne Rowling, *Ljupkih kostiju* Alice Sebold

ili romani Johna Greena, smatraju „neprimjerenima“ ili „nepoćudnima“ (Knjižnica Kustošija – Knjižnice grada Zagreba, 2015). Također su se dosjetili zabranjene knjige staviti u „crvenu“ kutiju, kako bi na njih u knjižnici skrenuli pozornost (slika 2).



Knjižnice grada Zagreba tjedan zabranjenih knjiga KGZ web

O NAMA INFORMACIJE E-IZVORI NAŠI PROGRAMI ZA DJECU ZA MLADE KNJIŽNICE KATALOG NOVOSTI

Knjižnice grada Zagreba > Događanja > Čitajte zabranjeno! - Tjedan zabranjenih knjiga

Čitajte zabranjeno! - Tjedan zabranjenih knjiga

AKCIJA 27.09.2015. - 03.10.2015. Knjižnica Kustošija Očel za odrasle

BANNED BOOKS WEEK

U duhu borbe protiv zabrane čitanja, već tridesetak godina, u organizaciji udruženja American Library Association, zadnji tjedan rujna te prvi tjedan listopada obilježava se kao Tjedan zabranjenih knjiga (Banned Books Week). Tijekom tog tjedna diljem svijeta provode se aktivnosti za promicanje slobodnog i besplatnog pristupa informacijama te slobode čitanja.

Knjižnica Kustošija ove godine priključuje se obilježavanju spomenutog Tjedna zabranjenih knjiga. Tijekom ovog tjedna u crvenoj kutiji knjižnice Kustošija možete posuditi neku od knjiga zabranjivanih tijekom povijesti. Bilo da im se zamjera nemoral, eksplicitne scene seksa, čarobnjaštvo, siromaštvo ili pak protivljenje službenim stavovima raznih religijskih učenja, one su bile ZABRANJENE.

Gospođa Bovary, Ljubavnik lady Chatterley, Dnevnik Anne Frank, Lolita, Stakleno zvono, Životinjska farma, Gospođa Dalloway, Balade Petrice Kerempuha i Ubiti pticu rugalicu neke su samo od zabranjivanih knjiga koje se nalaze u našoj ovojotjednoj ponudi crvene kutije.

Razni režimi, vladari, Crkva te pojedini gradovi i dr. kroz povijest zabranjivali su objavljivanje i čitanje knjiga te izrađivali popise društveno nepoćudnih knjiga? Zašto se svi režimi toliko boje baš knjiga i čitanja? Odgovor na to pitanje daje Aleksandar Stipčević u knjizi „O savršenom cenzoru ili Priručnik protiv štetnih knjiga i njihovih autora.“ u kojoj kaže: „Mnoge će neugodnosti i nepotrebna objašnjenja vlasti izbjeći ako uspiju spriječiti da se na tržištu pojavi knjiga koja svojim sadržajem unosi nemir u narod ili koja može na bilo koji način ugroziti stabilnost države ili javni moral“ (1994:7)

Takav savršen sustav cenzure tržišta knjiga među prvima razvili su Kinezi još u 3. st. pr. n. e. te ga usavršili tijekom stoljeća, a „posebice u dinastiji Ming (1368. - 1644.)“ U doba Mingova spomenuta cenzura funkcionirala je tako savršeno da nije postojala mogućnost da netko napiše i tiska knjigu koja nije bila u suglasju s carskim dvorom. (Stipčević, 1994:7)

Prvi službeni popis zabranjenih knjiga u Europi izdao je engleski kralj Henrik VIII 1526., a odnosio se prije svega na knjige M. Luthera. No, prvi popis zabranjenih knjiga koji je prelazio granice pojedinačnih carstava, gradova i država bio je onaj Katoličke crkve. Katolička crkva za pontifikata pape Pavla IV objavila je prvi službeni popis zabranjenih knjiga ili Index librorum prohibitorum (1557.-1559.) koji je konačno uklinut 1966. godine u duhu reformi II. vatikanskog koncila. Index je zabranjivao sva djela koja su na bilo koji način bila u suprotnosti s katoličkom vjerom.

Slika 2. Knjižnice grada Zagreba – Knjižnica Kustošija (2015). Tjedan zabranjenih knjiga.

Neke pak knjižnice donose i popis najpoznatijih zabranjenih i osporavanih knjiga kroz povijest, kao što to čini Gradska knjižnica Velika Gorica, koja čak ima poveznicu na popis zabranjenih knjiga dostupan na Wikipediji, kao i Gradska knjižnica i čitaonica Pula koja također donosi vrlo iscrpan popis književnih klasika zabranjenih kroz povijest (slika 3).



Cenzura nas razdvaja, knjiga nas spaja

Dječja knjižnica pridružiti će se ovom obilježavanju prigodnom izložbom „*Cenzura nas razdvaja, knjiga nas spaja*“. Na izložbi će se naći knjige za djecu i mlade koje su tijekom povijesti iz nekog razloga bile zabranjivane ili osporavane, kao i objašnjenja zašto su se baš one našle na „crnoj listi“.

U **Srednjoj knjižnici** na Odjelu beletristike i Odjelu za djecu i mlade možete saznati koji su se književni klasici stripovi, knjige za mlade, SF romani tijekom povijesti našli na listama zabranjenih knjiga. Naravno, izložene naslove možete posuditi.

Nacionalni tjedan zabranjenih knjiga knjižnice i knjižare obilježavaju promocijom često cenzuriranih naslova, da bi stavili **naglasak na "proslavu slobode čitanja"**. Obilježavanje ovog tjedna započelo je Američko knjižničarsko društvo (ALA) prije gotovo 40 godina.

Najčešći razlozi zbog kojih se neke priče našu u centru skandala ili uklanjanju s policca u knjižnicama su uvredljiv jezik, eksplicitni seksualni sadržaj, homoseksualnost, nasilje, religiozna uvjerenja, droge i galotinja.

OSPORAVANE KNJIGE – pokušaj da se makne iz kruga čitatelja određena literatura, na temelju primjedaba grupa ili pojedinaca. Knjige se miču iz kurikuluma knjižnice, da bi se čitateljima zabranio pristup.

ZABRANJENE KNJIGE – trajno uklanjanje knjiga na određenom području.

Prilozi

 Tjedan zabranjenih knjiga 2021. (845 KB)

Slika 3. Gradska knjižnica i čitaonica Pula (2021). Tjedan zabranjenih knjiga. Cenzura nas razdvaja, knjiga nas spaja.

Obje knjižnice navode i najčešće razloge zabrane knjiga, od onih političkih, preko religioznih, do moralnih. Gradska knjižnica i čitaonica Pula na svojim stranicama dodatno pojašnjava i razliku između osporavanih i zabranjenih knjiga. Dio knjižnica priredio je u svom prostoru ili u izlogu knjižnice i prigodne izložbe. Primjerice, to je još 2011. godine učinila Narodna knjižnica Blato, zatim 2012. godine Knjižnica i čitaonica „Fran Galović“ Koprivnica, Gradska knjižnica i čitaonica Ogulin 2020. godine (slika 4), kao i Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek, koja je 2021. godine u Ogranku Donji grad priredila izložbu plakata i knjižne građe (slika 5).

Tjedan zabranjenih knjiga

28 RUJ 2020 / 0 COMMENT / NEKATEGORIZIRANO, NOVOSTI

Tjedan zabranjenih knjiga obilježava se svake godine u zadnjem tjednu mjeseca rujna od 1982. godine kada ga je proklenula aktivistica Judith Krug.

U Tjednu zabranjenih knjiga promiče se sloboda čitanja, slobodan i besplatan pristup informacijama, a uključeni su knjižničari, izdavači, prodavači knjiga, novinari, učitelji i svi čitači.

Na Odjelu za odrasle Gradske knjižnice i čitaonice Ogulin izložene su knjige koje su se našle na listama zabranjenih knjiga.

Svi znamo da je pisana riječ uvijek običavala u određenoj mjeri šokirati mase ili biti prijetnja vladajućem režimu i moralnim autoritetima. Stoga ne čudi da se u prošlosti, i to ne samo u totalitarnim sistemima, pojedine knjige proglašavalo nepoćudnima ili ih se čak zabranjivalo. No, organizatori Tjedna zabranjenih knjiga ističu da takve tendencije postoje i danas, pa svake godine redovito objavljuju listu knjiga koje su u SAD-u protekle godine najviše bile prozivane, dakle izvrnute javnim napadima, osudi ili cenzuri. Razlozi zbog kojih se knjige proglašavaju nepoćudnima zapravo su slični i u prošlosti i u suvremeno doba. Uglavnom su to vulgarni jezik, eksplicitne scene seksa, prevelika zastupljenost droge i alkohola, ali i tematiziranje politički kontroverznih pitanja. (Preuzeto sa: Zih.hr)

Slika 4. Gradska knjižnica Ogulin (2020). Novosti. Tjedan zabranjenih knjiga, 28. rujna 2020.

GIŠKO VODIČ ▾ O KNJIŽNICI ▾ ODJELI I SLUŽBE ▾ USLUGE ▾ IZVORI ▾ SLUŽBENE INFORMACIJE ▾ KATALOZI ▾ 🔍

24. rujna 2021. 127

TJEDAN ZABRANJENIH KNJIGA

GRADSKA I SVEUČILIŠNA KNJIŽNICA OSIJEK
& KNJIŽNICA FILOZOFSKOG FAKULTETA

27. RUJNA - 3. LISTOPADA 2021

Knjige na dobrom glasu - Domovinski rat - svjedočanstva
PROMISLE 25. studenoga 2018.

Harry Potter
HARRY POTTER I MRTVI ČAROBNJAK
28. listopada 2017.

Obavijest kortarolima
KORTAROLI 14. svibnja 2020.

Knjige na dobrom glasu - Prirodna i zdrava prehrana
PROMISLE 15. svibnja 2018.

Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek u razdoblju od 05. srpnja 2021. do 28. listopada 2021. godine priređuje na ljetno radno vrijeme. Srednja knjižnica te...

Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek u suradnji s Gradskom i sveučilišnom knjižnicom Osijek i knjižnicom Filozofskog fakulteta u Osijeku, u razdoblju od **27. rujna do 3. listopada 2021. godine** organizira Tjedan zabranjenih knjiga, međunarodnu manifestaciju koji se odvija svake godine u cilju slavljenja slobodnog i otvorenog pristupa informacijama. Tim će povodom u **Ogranku Donji grad** Gradske i sveučilišna knjižnice Osijek biti postavljena izložba plakata i knjižne građe.

Zabranjene knjige jesu one one knjige koje su u današnje doba i kroz povijest bile uklonjene iz knjižnica, škola i drugih javnih mjesta. Teme koje najčešće izazivaju kontroverze jesu nasilje, zloupotreba droge i alkohola, seksualni sadržaj, vjersko stajalište, LGBT sadržaj, političke pristranosti i mnoge druge. Iako većinom zabrana knjiga proizlazi iz dobronamjernog stajališta da se zaštiti mlade čitatelje, time se krše prava čitatelja i ograničava sloboda i pristup idejama, osobito onima koji ne mogu kupiti knjige.

Knjige su i danas zabranjivane i osporavane, no uz pomoć knjižničara, učitelja i članova zajednice koji zagovaraju slobodu čitanja, većinom knjige ostaju dostupne.

Za više informacija posjetite Facebook event Tjedna zabranjenih knjiga (<https://fb.me/e/4FDgwmcj>) i zapratite Klub Libros na društvenim mrežama.

Više informacija može se dobiti na broj telefona:

Slika 5. Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek (2021). Tjedan zabranjenih knjiga.

Izložba je te godine bila organizirana i u Gradskoj knjižnici i čitaonici Pula. U Dječjoj knjižnici bile su izložene knjige za djecu i mlade koje su tijekom povijesti iz nekog razloga bile zabranjene ili samo osporavane, kao i objašnjenja zašto su se našle na „crnoj listi“. U Središnjoj knjižnici na Odjelu beletristike i Odjelu za djecu i mlade, navodi se na mrežnim stranicama, može se saznati koji su se književni klasici, stripovi, knjige za mlade i SF-romani našli tijekom povijesti na popisima zabranjenih knjiga te ih je, naravno, moguće i posuditi (Gradska knjižnica i čitaonica Pula, 2021). Na Odjelu beletristike 2022. godine pozvali su posjetitelje da posude neke od pripremljenih naslova koji su se tijekom povijesti našli na raznim popisima zabranjenih knjiga. U programu događanja Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac za listopad 2022. godine navodi se da je u prostoru Knjižnice za mlade od 26. rujna do 27. listopada postavljena izložba u izlozima knjižnice pod nazivom „Tjedan zabranjenih knjiga“. Izložba se može pogledati i virtualno,²⁸ a donosi, uz objašnjenje što je zapravo Tjedan zabranjenih knjiga i zašto su knjige zabranjivane, primjere zabranjivanih knjiga kao što su *Gospođa Bovary* Gustava Flauberta, *Cvjetovi zla* Charlesa Baudelairea, *Dnevnik Anne Frank*, *Lolita* Vladimira Nabokova, *Čarobnjak iz Oza* L. Franka Bauma i mnoge druge knjige starijeg datuma do suvremenijih primjera, kao što su spomenuti *Harry Potter* J. K. Rowling, *Da Vincijev kod* Dana Browna ili *Perzepolis* iranske autorice stripa Marjane Satrapi.²⁹

Na Facebook stranicama knjižnica koje su postavile barem jednu objavu vezanu za Tjedan zabranjenih knjiga također su se uglavnom pronašli samo osnovni podaci o značenju i cilju te manifestacije, popraćeni pozivima korisnicima/čitateljima da pročitaju neku od zabranjenih knjiga koje su u ponudi u knjižnici ako to još do sada nisu učinili, kao što je, primjerice, 2015. godine učinila Gradska knjižnica Krapina:

„Američko knjižničarsko društvo (ALA) već trideset godina (...) obilježava Tjedan zabranjenih knjiga posvećen knjigama koje su zbog prigovora članova trebale biti uklonjene s polica javnih knjižnica. (...) U Tjednu zabranjenih knjiga promiču se sloboda čitanja, slobodan i besplatan pristup informacijama. Dolje navedeni naslovi, uglavnom klasici, također su se našli na tzv. „crnoj listi“. Svratite još danas po koji od navedenih.“ (Gradska knjižnica Krapina, 2015).

Katkad pronalazimo i podatak o tome koliko je knjiga u posljednje vrijeme bilo na meti cenzure, pa tako Gradska knjižnica i čitaonica Ilok 2013. godine bilježi da je u prethodnoj godini ALA zabilježila 464 pritužbe građana na knjige koje su smatrali nepoćudnima, pri čemu je svaka peta pritužba uvažena, a Knjižnica Tina Ujevića – Knjižnice grada Zagreba 2021. godine navodi podatak za prethodnu go-

²⁸ Izložba je dostupna na: <https://read.bookcreator.com/oZDjH0fg0SOfeMrS7wa62TcwbOE3/irCKNxsVQ9e2e5qDIUTdKA>.

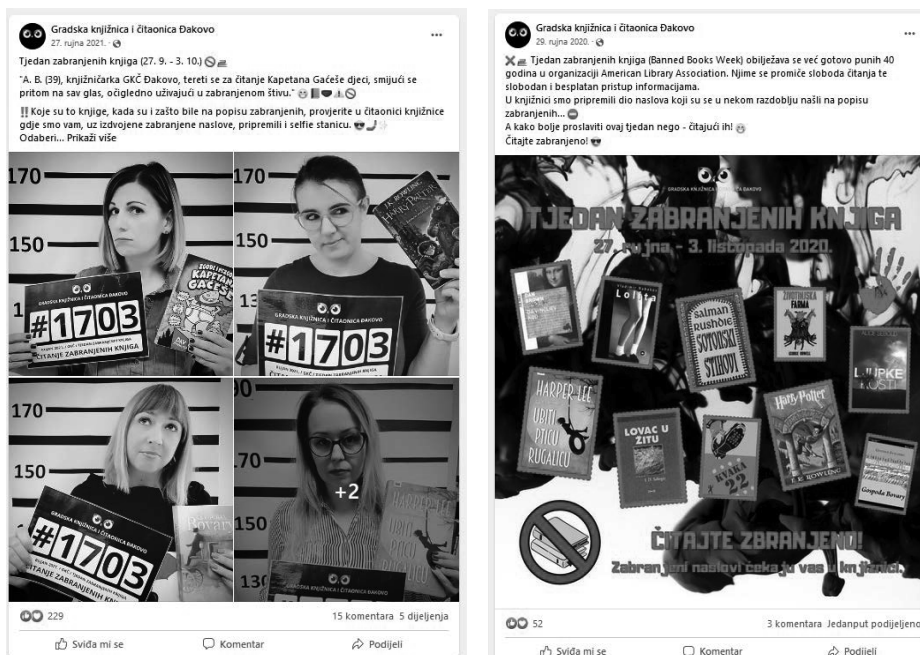
²⁹ Kao što je spomenuto, sve mrežne stranice knjižnica navedene su u Literaturi, u pododjeljku Mrežni izvori.

dinu kada su, prema ALA-i, bile zabranjene ili osporavane u knjižnicama, školama i na sveučilištima 273 knjige. Neke knjižnice su, poput Gradske knjižnice Grada Donjeg Miholjca, na svojem Facebook profilu objavile fotografiju izloga svoje knjižnice u kojemu se nalaze poznati svjetski, zabranjeni i osporavani klasici s velikim natpisom „Tjedan zabranjenih knjiga“. Iz izloga su korisnici mogli doznati što je zapravo Tjedan zabranjenih knjiga i koji je njegov cilj te koji su to zapravo bili najčešći razlozi zabrane i/ili osporavanja knjiga (slika 6).



Slika 6. Gradska knjižnica Grada Donjeg Miholjca (2021). Facebook objava.

Područna knjižnica Galženica – Gradska knjižnica Velika Gorica objavila je fotografiju izložbenog stola sa zabranjenim knjigama u samom prostoru knjižnice. Postoje i nešto kreativniji pristupi obilježavanja te manifestacije, pa je tako Narodna knjižnica „Petar Preradović“ Bjelovar društvenu mrežu Facebook iskoristila, jednako kao i svoje mrežne stranice, da pozove sve da u duhu borbe protiv cenzure još jednom pogledaju virtualnu izložbu „Zabranjeno čitanje“. Nadalje, u objavi Gradske knjižnice i čitaonice Đakovo iz 2012. godine može se pročitati da se „A. B. (39), knjižničarka GKČ Đakovo, tereti (...) za čitanje Kapetana Gaćeše djeci, smijući se pritom na sav glas, očigledno uživajući u zabranjenom štivu.“, pri čemu se svi pozivaju da svrate u knjižnicu te se fotografiranjem u „selfie-stanici“ sa zabranjenom ili osporavanom knjigom i optužnicom da su terećeni za čitanje zabranjenih naslova tako pridruže obilježavanju Tjedna zabranjenih knjiga (slika 7).

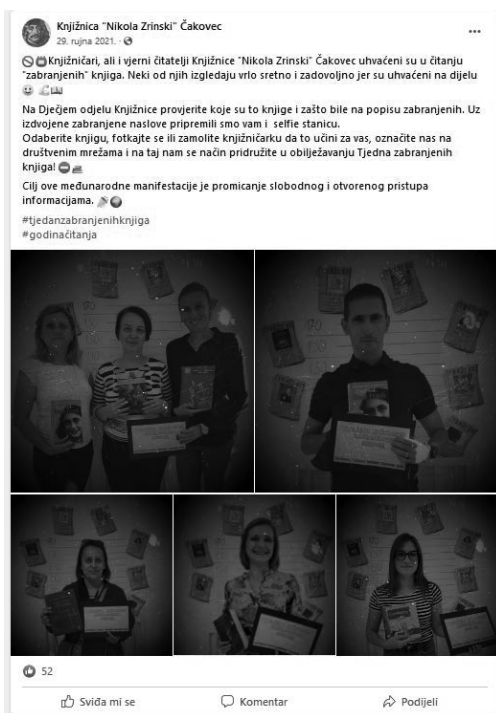


Slika 7. Gradska knjižnica i čitaonica Đakovo (2020, 2021). Facebook objave.

Korisnici su ispod objave pisali svoje komentare poput: „Ideja Vam je odlična!“ i „Genijalni ste! Svaka čast i pohvala!“, „Originalna ideja!“, no bilo je i pitanja zašto su te knjige uopće bile zabranjene. Na sličan je način Tjedan zabranjenih knjiga obilježila i Knjižnica „Nikola Zrinski“ Čakovec (Knjižnica „Nikola Zrinski“ Čakovec, 2022), pa u njihovoj objavi stoji:

„Knjižničari, ali i vjerni čitatelji Knjižnice „Nikola Zrinski“ Čakovec uhvaćeni su u čitanju „zabranjenih“ knjiga. Neki od njih izgledaju vrlo sretno i zadovoljno jer su uhvaćeni na djelu.“ (slika 8).

U nastavku se korisnike poziva da dođu u knjižnicu, odaberu knjigu koja je bila nekada zabranjena i fotografiraju se u „selfie-stanici“ te se tako pridruže obilježavanju Tjedna zabranjenih knjiga. Također su priredili i video o zabranjenim knjigama. Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek je 2021. godine organizirala Facebook događaj „Tjedan zabranjenih knjiga“ u suradnji s Filozofskim fakultetom u Osijeku, odnosno Klubom studenata informacijskih znanosti Libros.



Slika 8. Knjižnica „Nikole Zrinski“ Čakovec (2021). Facebook objave, 29. rujna 2021.

Tijekom cijelog tjedna raspoređena su bila raznovrsna događanja – od predavanja o Tjednu zabranjenih knjiga i izložbi koje su se mogle pogledati u prostoru Knjižnice Filozofskog fakulteta i prostoru Gradske knjižnice u Donjem gradu, radionice s djecom osnovnoškolskog uzrasta „Winnie the Forbidden“ i virtualnog čitateljskog kluba u kojem se raspravljalo o nekada zabranjenoj knjizi Vladimira Nabokova *Lolita* do *pub*-kviza na temu Tjedna zabranjenih knjiga i tzv. „sobe za bijeg“. Radionicu za djecu organizirala je i Dječja knjižnica Pula (Dječja knjižnica Pula, 2021), dok je još 2013. godine u organizaciji Gradske knjižnice i čitaonice Pula bilo organizirano čitanje dijelova zabranjenih romana koje je bilo postavljeno na YouTube (Gradska knjižnica Pula. YouTube, 2013).

3.3. Rasprava

Prema rezultatima koji su proizašli iz pretraživanja mrežnih i Facebook stranica analiziranih knjižnica te pretraživanjem Googlea prema točno određenim ključnim riječima, utvrdilo se da samo dvadeset narodnih knjižnica (od njih 234) obilježava Tjedan zabranjenih knjiga, što ukupno čini 8,55 % svih hrvatskih narodnih

knjižnica pronađenih uz pomoć Adresara narodnih knjižnica. Najstariji zabilježeni primjer jest onaj Narodne knjižnice Blato (Dubrovačko-neretvanska županija) iz 2011. godine. To ne znači, dakako, da knjižnice nisu Tjedan zabranjenih knjiga obilježavale u svojim prostorima i ranije, čak i prije ere interneta, samo što o tome, koliko je autoricama poznato, nije ostao zapis. Najveći broj vijesti/objava o toj manifestaciji, nekoliko njih, imale su Gradska knjižnica i čitaonica Pula (Istarska županija), Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac (Karlovačka županija) i Narodna knjižnica „Petar Preradović“ Bjelovar (Bjelovarsko-bilogorska županija), no ne pronalazimo da su ih objavljivali u kontinuitetu, iz godine u godinu. Iako neke knjižnice povremeno organiziraju tematske radionice o zabranjenim knjigama, kao što to, spomenuto je, čini Knjižnica i čitaonica „Fran Galović“ Koprivnica ili su u sklopu manifestacije Noći knjige 2022. godine dio svoga programa posvetile problematici cenzure i zabranjenih knjiga,³⁰ ipak se može zaključiti da se Tjedan zabranjenih knjiga u hrvatskim narodnim knjižnicama još ne obilježava u većoj mjeri te da taj projekt u nas zapravo nije u potpunosti zaživio.

Obilježavanje se svodi uglavnom na kratke podatke o postojanju Tjedna zabranjenih knjiga, njegovim počecima i razlozima njegova obilježavanja, katkad i na pokoji podatak o povijesti cenzure, zatim na popise knjiga zabranjivanih i osporavanih kroz povijest, pozivanje na čitanje zabranjenih knjiga koje su nerijetko u knjižnici zasebno izdvojene kako bi ih korisnici lakše uočili, kao i izložbe zabranjenih knjiga, bilo u samom prostoru knjižnice ili u izlozima, pri čemu bilježimo i primjere virtualnih izložbi koje problematiziraju tematiku zabranjenih knjiga. Rjeđe pronalazimo nešto domišljatije i kreativnije načine obilježavanja poput uređenog kutka za fotografiranje sa zabranjenom ili osporavanom knjigom, kao što je to slučaj u Gradskoj knjižnici i čitaonici Đakovo ili u Knjižnici „Nikola Zrinski“ Čakovec. Najkreativniji je svakako primjer Gradske knjižnice i čitaonice Osijek, koja je, kao što je rečeno, u suradnji s Filozofskim fakultetom Osijek, odnosno Klubom studenata informacijskih znanosti Libros, organizirala, uz dvije izložbe zabranjenih knjiga, dječju radionicu, virtualni čitateljski klub, *pub*-kviz i tzv. „sobu za bijeg“. U SAD-u uobičajen, ali u nas još rijedak primjer obilježavanja jest i čitanje dijelova zabranjenih knjiga koje pronalazimo u praksi Gradske knjižnice i čitaonica Pula još 2013. godine (Gradska knjižnica Pula. YouTube, 2013). Drugih vidova obilježavanja kao što su pretvaranje knjižnice u „zatvor“ za knjige, pisanje virtualnih pisama omiljenom zabranjenom autoru, natjecanja u pisanju eseja s nekom od tema vezanih za cenzuru i intelektualne slobode, igranja tematskih igara i preoblačenja u omiljene likove iz zabranjenih i/ili osporavanih knjiga te njihovo predstavljanje i drugih sličnih načina koje pronalazimo u SAD-u, „domovini“ Tjedna zabranjenih knjiga, nema.

³⁰ Zanimljiva je objava na stranicama Knjižnice Kustošija – Knjižnice grada Zagreba, koja je tijekom Noći knjige 2022. godine tim povodom priredila izložbu zabranjenih knjiga: „Naš tjedan zabranjenih knjiga već je počeo. Tijekom ovog tjedna možete posuditi neku od knjiga zabranjivanih tijekom povijesti. Čitajte zabranjeno!“, piše. Cf. Knjižnice grada Zagreba – Knjižnica Kustošija (2022).

Svim je knjižnicama koje su obilježile Tjedan zabranjenih knjiga, dakako, misao vodilja borba protiv cenzure, odnosno borba za pravo na slobodan pristup informacijama. Razvidno je to, primjerice, iz Facebook objave Knjižnice Jurja Barakovića Ražanac u kojoj, nakon opaske da možda možemo razumjeti postojanje cenzure u srednjem vijeku, ne možemo prihvatiti cenzuru u suvremenom društvu jer ona nije u skladu s društvom znanja u kojem je tehnološko-komunikacijsko-informacijski aspekt iznimno važan i u kojem je pristup znanju na svim medijima ključan za razvoj društva u cjelini (Knjižnica Jurja Barakovića Ražanac, 2015). Nadalje na mrežnim stranicama Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek u najavi Tjedna zabranjenih knjiga stoji da, iako zabrane nerijetko proizlaze iz želje da se mlade čitatelje zaštititi, time im se zapravo ograničava pravo na slobodan pristup informacijama, a posebno onima koji knjige ne mogu kupiti (Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek, 2021). Knjižnice su tu, dakle, da takvo pravo osiguraju svima.

4. ZAKLJUČAK

Tjedan zabranjenih knjiga slavi shvaćanje da bi svaka knjiga trebala imati svog čitatelja, bez obzira na to je li ona iz nekog razloga kontroverzna ili nepoćudna prema mišljenju vjerskih ili svjetovnih vlasti ili drugih institucionalnih i neinstitucionalnih društvenih aktera, kako Matija Panić naziva subjekte cenzure (Panić, 2017: 29–31). Motivi zabrana, cenzure i osporavanja knjiga obično su kroz povijest bili vjerske, ideološke, moralne ili pak političke naravi, katkad i višestruke kombinacije navedenoga, a često se iz današnje perspektive čine iznenađujućima. Suvremeno doba u kojem živimo toga nije pošteđeno, pa manifestacija Tjedan zabranjenih knjiga ima zadatak ukazati na tu činjenicu, naglašavajući važnost intelektualne slobode, slobode čitanja i pristupa informacijama. Motiv je to zbog kojeg je u SAD-u Tjedan zabranjenih knjiga i pokrenut davne 1982. godine. U hrvatskim narodnim knjižnicama, vidljivo je to iz istraživanja, obilježavanje Tjedna zabranjenih knjiga tek je u začetku, i to posljednjih desetak godina, a ondje gdje se obilježava, čini se to često bez kontinuiteta. Razlozi su vjerojatno višestruki. Pomanjkanje interesa ili neprepoznavanje potrebe za takvom proslavom slobode pisane riječi u današnje, suvremeno doba, koje ipak ne vežemo u tolikoj mjeri uz cenzuru kao neke prošle društveno-političke sustave, vjerojatno su samo neki od njih. No treba znati da su rujna i listopad, mjeseci u kojima se Tjedan zabranjenih knjiga obilježava, prepuni drugih, jednako važnih datuma i projekata koje knjižnice uspješno obilježavaju (Dan pismenosti 8. rujna, Međunarodni dan kulturne baštine 23. rujna, Europski dan jezika 26. rujna itd.), te da se u tom razdoblju obilježava i Mjesec hrvatske knjige, pa je moguće da je fokus knjižnica tada usmjeren na navedena događanja. Ipak, smatramo da bi bilo vrijedno redovito obilježavati i Tjedan zabranjenih knjiga, možda čak i kroz neki projekt, kako se to još od 1995. godine čini kada je u pitanju nacionalna manifestacija Mjesec hrvatske knjige

(Mjesec hrvatske knjige, 2022) ili od 2012. godine kada je u pitanju manifestacija Noć knjige (Noć knjige, 2017), koje imaju i vlastite mrežne stranice.

Narodne knjižnice nisu, dakako, jedine u kojima se Tjedan zabranjenih knjiga obilježava,³¹ no one u tome imaju važnu ulogu. Uz osiguravanje pristupa znanju, informacijama i cjeloživotnom učenju te pružanje knjižničnih usluga i osiguravanje građe na različitim medijima i u virtualnom pristupu, knjižnice, prema *Standardu za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj*, imaju i jako važnu ulogu u poticanju čitanja, kao i u razvoju i izgradnji demokratskog društva tako što omogućavaju pristup raznolikom spektru znanja i ideja te raznolikim stavovima i mišljenjima (Standard za narodne knjižnice, 2021). Obilježavanje Tjedna zabranjenih knjiga dodatno bi pridonijelo ostvarivanju te zadaće.

LITERATURA

- Barbarić, A.; I. Hebrang Grgić i A. Horvat (2012). Deset godina okruglog stola o slobodnom pristupu informacijama: Analiza zbornika i programa. U: A. Barbarić i I. Hebrang Grgić (ur.). *Slobodan pristup informacijama: 11. okrugli stol: zbornik radova* (Str. 73–97). Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
- Baričević, K. (2021). *Tjedan zabranjenih knjiga u hrvatskim knjižnicama: Diplomski rad*. Osijek: Odsjek za informacijske znanosti, Filozofski fakultet Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku.
- Brajković, M. (2020). *Osporavane knjige u Sjedinjenim Američkim Državama tijekom 19. i 20. stoljeća: diplomski rad*. Zagreb: Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti, Izvanredni studij bibliotekarstva. [citirano: 2022–10–10]. Dostupno i na: <https://repozitorij.ffzg.unizg.hr/islandora/object/ffzg%3A1483/datastream/PDF/view>
- Burr Gerrard, D. (2014). *Animal Farm: Banned by the Soviets, Promoted by the CIA*. [citirano: 2021–10–22]. Dostupno na: <https://pen.org/animal-farm-banned-by-the-soviets-promoted-by-the-cia/>
- Cmuk, Miroslav (2017). Lektirizam #20: Tabu teme i motivi (2). *Magazin GKR-a*, 4, studeni 2017. [citirano: 2022–09–15]. Dostupno na: <https://gkr.hr/Magazin/Teme/Lektirizam-20-Tabu-teme-i-motivi-2>

³¹ Neke od školskih i visokoškolskih knjižnica također obilježavaju Tjedan zabranjenih knjiga u Hrvatskoj, primjerice, Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, knjižnica Strojarske tehničke škole u Osijeku, Knjižnica Tehničke škole Čakovec, Knjižnica Gimnazija Požega, Gimnazija Petra Preradovića Virovitica, Škola za primalje Zagreb, Ekonomska i birotehnička škola Bjelovar itd. Međutim u kojoj se mjeri obilježava i kako se to čini tek bi trebao biti predmet nekog budućeg istraživanja. Tada bismo vjerojatno dobili cjelovitiju sliku o statusu koji Tjedan zabranjenih knjiga ima u Hrvatskoj.

- Dilworth, D. (2016). Banned Books Week 2016. Theme: Diversity. [citirano: 2021–10–23]. Dostupno na: <https://www.adweek.com/galleycat/banned-books-week-2016-theme-diversity/116638>
- Etički kodeks (2002). Etički kodeks Hrvatskog knjižničarskog društva. [citirano: 2021–10–15]. Dostupno na: https://www.hkdrustvo.hr/hr/eticki_kodeks/
- Horvat, A. (2000). Slobodan pristup informacijama. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 43, 3: 23–28.
- Horvat, A. (2002). *Hrvatsko knjižničarsko društvo i slobodan pristup informacijama*. [citirano: 2022–10–01]. Dostupno na: <http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/Horvat2002.htm>
- IFLA Code of Ethics (2012). IFLA Code of ethics for librarians and other information workers (full version). [citirano: 2022–10–15]. Dostupno na: <https://www.ifla.org/publications/ifla-code-of-ethics-for-librarians-and-other-information-workers-full-version/>
- IFLA-in etički kodeks (2012). *IFLA-in etički kodeks za knjižničare i ostale informacijske djelatnike*. [citirano: 2022–10–01]. Dostupno na: <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/faife/codesofethics/croatiancodeofethicsfull.pdf>
- Jozlyn, H. (2021). Banned Books Week 2021: Harry Potter: The Most challenged book of the 21st century. [citirano: 2022–09–17]. Dostupno na: <https://www.toledolibrary.org/blog/harry-potter-the-most-challenged-book-of-the-21st-century>
- Karolides, J. N.; M. Bald, and D. B. Sova (2011). *120 Banned books: Censorship histories of world literature*. New York: Checkmark Books.
- Konjicija-Kovač, A. (2019). Slobodan pristup informacijama u knjižnicama u okvirima međunarodnih dokumenata: Između javnosti i privatnosti. *Bosniaca* 24: 9–16. [citirano: 2021–09–12]. Dostupno i na: <https://hrcak.srce.hr/230684>
- Lešaja, A. (2012). *Uništavanje knjiga u Hrvatskoj 1990-ih*. Zagreb: Profil.
- Lukšić, Irena (2017). Pustolovine čuvenih djela: „Doktor Živago“ Borisa Pasternaka. *Magazin GKR-a*, 10. listopada 2017. [citirano: 2022–09–15]. Dostupno na: <https://gkr.hr/Magazin/Teme/Pustolovine-cuvenih-djela-Doktor-Zivago-Borisa-Pasternaka>
- O’Donnell, A. Banned Books Week 2017: Celebrating the Power of Words. Dostupno na: <https://www.literacyworldwide.org/blog%2Fliteracy-now%2F2017%2F09%2F26%2Fbanned-books-week-2017-celebrating-the-power-of-words>
- Panić, M. (2017). Cenzura odozgo: Prilog teorijskoj raspravi o cenzuri. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 60, 4: 25–44. [citirano: 2021–09–12] Dostupno i na: <https://hrcak.srce.hr/195919>
- Pauli, M. Vatican appoints official Da Vinci Code debunker. *The Guardian*, 15 March 2005. [citirano: 2022–09–17]. Dostupno na: <https://www.theguardian.com/books/2005/mar/15/catholicism.religion>

- Pavić, K. (2019). *Osporavanje i zabranjivanje knjiga u SAD-u: Diplomski rad*. Zagreb: Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti. [citirano: 2022–10–10]. Dostupno na: <https://core.ac.uk/download/pdf/233000104.pdf>
- Standard za narodne knjižnice (2021). Standard za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj. *Narodne novine* 103. [citirano: 2022–10–17]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2021_09_103_1834.html
- Stipčević, A. (1992). *Cenzura u knjižnicama*. Zagreb: Filozofski fakultet, Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti.
- Stipčević, A. (1994). *O savršenom cenzoru iliti Praktički priručnik za borbu protiv štetnih knjiga u njihovih autora*. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske.
- Stipčević, A. (2000a). Popis zabranjenih knjiga iz 1942.: Prilog povijesti čišćenja knjižnica od nepodobnih knjiga u Hrvatskoj. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 43, 3: 91–97.
- Stipčević, A. (2000b). *Sudbina knjige*. Lokve: Naklada Benja.
- Stipčević, A. (2000c). Zabranjene knjige u franjevačkim knjižnicama u Hrvatskoj. U: D. Pasarić (ur.). *Knjižnica Franjevačkog samostana Kloštar Ivanić* (Str. 15–20). Kloštar Ivanić: Franjevački samostan.
- Stipčević, A. (2004). *Socijalna povijest knjige u Hrvata. Knjiga I. Srednji vijek*. Zagreb: Školska knjiga.
- Stipčević, A. (2005). *Socijalna povijest knjige u Hrvata. Knjiga II. Od glagoljskog prvotiska (1483) do hrvatskoga narodnog preporoda (1835)*. Zagreb: Školska knjiga.
- Stipčević, A. (2006). *Povijest knjige*. 2. dopunjeno izdanje. Zagreb: Matica hrvatska.
- Stipčević, A. (2008.). *Socijalna povijest knjige u Hrvata. Knjiga III. Od početaka hrvatskoga narodnog preporoda (1835.) do danas*. Zagreb: Školska knjiga.
- Tikkanen, Amy (2022). „J. K. Rowling“. U: Britannica, The Editors of Encyclopaedia Britannica. Dostupno na: <https://www.britannica.com/biography/J-K-Rowling>
- Vegh, Ž. (2015). Sudbina hrvatskih knjiga kršćanske tematike i nadahnuća u Gradskoj knjižnici u Zagrebu u doba komunizma. *Kroatologija* 6, 1/2: 27–93. [citirano: 2021–09–12]. Dostupno i na: <https://hrcak.srce.hr/clanak/227994>
- Vujić, M. (2000). Zatvoreni fond cenzuriranih knjiga u praksi jedne knjižnice. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 43, 3: 98–118.
- Zuber, Nevena (2013). Dječje knjige koje su bile zabranjene. *Magazin GKR-a*, 20. srpnja 2013. [citirano: 2022–09–15]. Dostupno na: <https://gkr.hr/Magazin/Teme/Djecje-knjige-koje-su-bile-zabranjene>

Mrežni izvori

- American Booksellers Association (2018). Industry News. Banned Books Announces 2018 Theme. [citirano: 2021–10–23]. Dostupno na: <https://www.bookweb.org/news/banned-books-week-announces-2018-theme-103840>

- American Booksellers Association (2019). Peroni, M. Banned Books Announces 2019 Theme. [citirano: 2021–10–23]. Dostupno na: <https://www.bookweb.org/news/banned-books-week-announces-2019-theme-571957>
- American Booksellers Association (2021). Bond, M. Banned Books Week Announces 2021. Theme: Books Unite Us. [citirano: 2021–10–23]. Dostupno na: <https://www.bookweb.org/news/banned-books-week-announces-2021-theme-books-unite-us-1625561>
- ArchDaily Editorial Team (2017). Parthenon of Books constructed from 100 000 banned books rises at Nazi book burning site in Germany. [citirano: 2021–11–04]. Dostupno na: <https://www.archdaily.com/875525/parthenon-of-books-constructed-from-100000-banned-books-rises-at-nazi-book-burning-site-in-germany>
- Banned & Challenged Books: A Website of the ALA Office for Intellectual Freedom (1996–2022). Banned Books Week, September 18–24. Books Unite Us. Censorship Divides Us. [citirano: 2022–09–23]. Dostupno na: <https://www.ala.org/advocacy/bbooks/banned>
- Banned and Challenged Books: A Website of the ALA Office for Intellectual Freedom (1996–2022). Banned Books Week Display Ideas. [citirano: 2021–10–23]. Dostupno na: <https://www.ala.org/advocacy/bbooks/bannedbookweek/ideasandresources/display>
- Banned & Challenged Books: A Website of the ALA Office for Intellectual Freedom (1996–2022). Top 10 most challenged books lists. [citirano: 2022–10–29]. Dostupno na: <https://www.ala.org/advocacy/bbooks/frequentlychallengedbooks/top10>
- Banned and Challenged Books: a Website of the ALA Office for Intellectual Freedom (2015). Pekoll, K.; K. Lechtenberg (s.a.). Banned Book FAQ. [citirano: 2022–10–15]. Dostupno na: <https://www.ala.org/advocacy/bbooks/bannedbookweek/ideasandresources/colleaguesqanda>
- Banned Books Week (s. a.). The Coalition sponsors. [citirano: 2022–09–17]. Dostupno na: <https://bannedbookweek.org/sponsors/>
- Banned Books Week (s. a.). Virtual Read-out Videos. [citirano: 2021–10–22]. Dostupno na: <https://bannedbookweek.org/videos/>
- Dječja knjižnica Pula (2021). Facebook objave – #tjedanzabranjenihknjiga, 27. rujna 2021. – 29. rujna 2021. [citirano: 2021–10–15]. Dostupno na: <https://www.facebook.com/djecjajniznica.pula/posts/pfbid022iyQLonEhwGrTAGSobGWXJhvUVQcJALg4fxRJgojZL2JWPRbNfh6eKEQsJZEmztZl>
- Dječja knjižnica Pula (2021). Facebook objave - #zabranjeneknjige, 2. listopada 2021. [citirano: 2021–10–15]. Dostupno na: <https://www.facebook.com/djecjajniznica.pula/posts/pfbid0C8hPgm6DCp-5SKDku3CqpFV53gCgxuUhJxzeqzZ7z2isunqpprTymHZA8gzzBQSHLl>
- FIRE: Foundation for Individual Rights and Expression (2020). Farmer, J. ‘Censorship is a Dead End’: Banned Books Week 2020 theme announced. [citirano: 2021–10–

- 23]. Dostupno na: 'Censorship Is a Dead End': Banned Books Week 2020 theme announced! (thefire.org)
- Freedom to Read Foundation (s. a.). Judith Krug Fund Banned Books Week Event Grants. [citirano: 2021–10–23]. Dostupno na: https://www.ftrf.org/page/Krug_BBW
- Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek (2021). Izložba povodom Tjedna zabranjenih knjiga, 24. rujna 2021. [citirano: 2021–10–30]. Dostupno na: <https://www.gskos.unios.hr/index.php/izlozba-povodom-tjedna-zabranjenih-knjiga/>
- Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek (2021). Izložba povodom Tjedna zabranjenih knjiga, 27. rujna 2021. [citirano: 2021–11–01]. Dostupno na: <https://www.facebook.com/page/252548464838705/search/?q=tjedan%20zabranjenih%20knjiga>
- Gradska knjižnica Grada Donjeg Miholjca (2021). Facebook objava. Tjedan zabranjenih knjiga, 30. rujna 2021. [citirano: 2021–10–15]. Dostupno na: <https://www.facebook.com/Gradska-knji%C5%BEnica-Grada-Donjeg-Miholjca-96338243810620/photos/4173679009409845>
- Gradska knjižnica i čitaonica Đakovo (2020; 2021). Facebook objave. Tjedan zabranjenih knjiga, 29. rujna 2020., 26. rujna 2021., 27. rujna 2021. [citirano: 2021–10–15]. Dostupno na: <https://www.facebook.com/djknjiznica/posts/2460905600720062>
- Gradska knjižnica i čitaonica Ilok (2013). Facebook objave, 24. rujna 2013. [citirano: 2021–10–15]. Dostupno na: <https://www.facebook.com/GradskaKnjiznicaIloc/photos/a.492229787493519/559056127477551/>
- Gradska knjižnica i čitaonica „Mladen Kerstner“ Ludbreg (2014). Facebook objave, 24. rujna 2014. [citirano: 2022–09–27]. Dostupno na: <https://www.facebook.com/page/294473120651850/search/?q=TJEDAN%20ZABRANJENIH%20KNJIGA>
- Gradska knjižnica i čitaonica Novi Marof (2015). Facebook objave, 27. rujna 2015. [citirano: 2021–10–15]. Dostupno na: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=1047827698590560&id=688995271140473
- Gradska knjižnica i čitaonica Pula (2020). Novosti. Tjedan zabranjenih knjiga. [citirano: 2021–10–25]. Dostupno na: <https://www.gkc-pula.hr/hr/novosti/2311/tjedan-zabranjenih-knjiga/>
- Gradska knjižnica i čitaonica Pula (2021). Novosti. Tjedan zabranjenih knjiga. Cenzura nas razdvaja, knjiga nas spaja, 2021. [citirano: 2021–10–30]. Dostupno na: <https://www.gkc-pula.hr/hr/novosti/2577/cenzura-nas-razdvaja-knjiga-nas-spaja/>
- Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac (2022). Izložba „Tjedan zabranjenih knjiga“. [citirano: 2022–09–29]. Dostupno na: <https://gkka.hr/?p=7537>

- Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac (2021). Facebook objave, 1. listopada 2021., 27. rujna 2022. [citirano: 2022–10–15]. Dostupno na: <https://www.facebook.com/profile/100064033690963/search/?q=tjedan%20zabranjenih%20knjiga>
- Gradska knjižnica Ivanić-Grad (2020). Facebook objave. Dođi u Gradsku i čitaj zabranjeno!, 28. rujna 2020. [citirano: 2021–10–15]. Dostupno na: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=3569291046471139&id=248190998581177
- Gradska knjižnica Krapina (2015). Facebook objave, 25. rujna 2015. [citirano: 2021–10–15]. Dostupno na: <https://www.facebook.com/gkkr.hr/photos/a.187833814667014/838239196293136/>
- Gradska knjižnica Ogulin (2020). Novosti. Tjedan zabranjenih knjiga, 28. rujna 2020. [citirano: 2021–10–23]. Dostupno na: <https://gkc-ogulin.hr/nekategorizirano/tjedan-zabranjenih-knjiga/>
- Gradska knjižnica Pula (2021). Facebook objave, 30. rujna 2021. [citirano: 2021–10–15]. Dostupno na: <https://www.facebook.com/gkcpula/posts/3336634893128195>
- Gradska knjižnica Pula. YouTube (2013). Tjedan zabranjenih knjiga: Čitanje iz romana Vrli novi svijet Aldousa Huxleyja, 30. rujna 2013. [citirano: 2022–10–15]. Dostupno na: <https://www.youtube.com/watch?v=Q7f7bImEAA4>
- Gradska knjižnica Pula (2020, 2021). Facebook objave – #tjedanzabranjenihknjiga, 28. rujna 2020., 29. rujna 2020., 30. rujna 2020., 1. listopada 2020., 2. listopada 2020., 27. rujna 2021., 30. rujna 2021., 2. listopada 2021. [citirano: 2021–10–15]. Dostupno na: <https://www.facebook.com/djecjaknjiznica.pula/posts/pfbid022iyQLonEhwGrTAGSobGWXJhvUVQcJALg4fxRJgojZL2JWPRbNfh6eKEQSjZEmztZl>
- Gradska knjižnica Rijeka [s. a.]. Magazin GKR-a. [citirano: 2022–09–15]. Dostupno na: <https://gkr.hr/O-nama/Projekti-i-akcije/Magazin-GKR-a>
- Gradska knjižnica Velika Gorica (2021). Tjedan zabranjenih knjiga, 28. rujna 2021. [citirano: 2021–10–26]. Dostupno na: <https://www.knjiznica-vg.hr/tjedan-zabranjenih-knjiga/>
- How do virtual escape rooms work?: Clue Chase. Online Games. [citirano: 2021–10–25]. Dostupno na: <https://cluechase.com/how-do-virtual-escape-rooms-work/>
- Intellectual Freedom Blog: The Office for Intellectual Freedom of the American Library Association (2018). Dear banned author: A Collection of 29 powerful letters. [citirano: 2021–10–22]. Dostupno na: <https://www.oif.ala.org/oif/?p=15769>
- International Literacy Association. [citirano: 2021–10–23]. Dostupno na: <https://www.literacyworldwide.org/search-results?indexCatalogue=fullsitesearch&searchQuery=Banned+books&wordsMode=0>
- Knjižnica.hr. Portal narodnih knjižnica (2017). [citirano: 2021–10–22]. Dostupno na: <https://www.knjiznica.hr/adresar>

- Knjižnica.hr. Portal narodnih knjižnica (2017). Adresar narodnih knjižnica. [citirano: 2021–10–22]. Dostupno na: <https://www.knjiznica.hr/export>
- Knjižnica i čitaonica „Fran Galović“ Koprivnica (2012). Izložba povodom Tjedna zabranjenih knjiga u izlozima Knjižnice i čitaonice „Fran Galović“ Koprivnica, 2. listopada 2012. [citirano: 2022–10–15]. Dostupno na: <https://www.knjiznica-koprivnica.hr/vijesti/izlozba-povodom-tjedna-zabranjenih-knjiga-u-izlozima-knjiznice-i-citaonice-fran-galovic-koprivnica/>
- Knjižnica i čitaonica „Fran Galović“ Koprivnica (2021). Ciklus “Godišnja doba s Harryjem Potterom” nastavljen radionicom “Jesen u Hogwartsu”, 13. listopada 2021. [citirano: 2022–09–29]. Dostupno na: <https://www.knjiznica-koprivnica.hr/vijesti/ciklus-godisnja-doba-s-harryjem-potterom-nastavljen-radionicom-jesen-u-hogwartsu/>
- Knjižnica i čitaonica „Fran Galović“ Koprivnica (2021). Dobrodošli na Odjel zabranjenih knjiga, 28. listopada 2021. [citirano: 2022–09–29]. Dostupno na: <https://www.knjiznica-koprivnica.hr/vijesti/dobrodosli-na-odjel-zabranjenih-knjiga/>
- Knjižnica i čitaonica „Fran Galović“ Koprivnica (2022). Otvorene prijave za jesensku Harry Potter radionicu! Harry Potter radionica Jesen u zabranjenoj šumi, 29. rujna 2022. [citirano: 2022–09–29]. Dostupno na: <https://www.knjiznica-koprivnica.hr/vijesti/otvorene-prijave-za-jesensku-harry-potter-radionicu/>
- Knjižnica Galženica Velika Gorica (2021). Facebook objave. Tjedan zabranjenih knjiga, 28. rujna 2021. [citirano: 2021–10–15]. Dostupno na: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=1803933916473858&id=378616322338965
- Knjižnica Jurja Barakovića Ražanac (2015). Facebook objave, 28. rujna 2015. [citirano: 2021–10–15]. Dostupno na: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=891982230878922&id=158158337594652
- Knjižnica „Nikole Zrinski“ Čakovec (2021). Facebook objave, 29. rujna 2021. [citirano: 2021–10–15]. Dostupno na: <https://www.facebook.com/KnjiznicaNikolaZrinskiCakovec/posts/pfbid0Y9pTfXS3dHohZj3oRiyhvUasJeshjkQN7Hf3MBBGqXfGs1A-GPJQ9JLBxU67mLiLEl>
- Knjižnice grada Zagreba (2022). Događanja. Noć knjige 2022. [citirano: 2022–09–15]. Dostupno na: <https://www.kgz.hr/hr/dogadjanja/noc-knjige-2022/59969>
- Knjižnice grada Zagreba. Gradska knjižnica (2022). Događanja. Noć knjige u Gradskoj knjižnici, 22. travnja 2022. – 25. travnja 2022. [citirano: 2022–10–15]. Dostupno na: <https://www.kgz.hr/hr/dogadjanja/noc-knjige-u-gradskoj-knjiznici-60310/60310>
- Knjižnice grada Zagreba – Knjižnica Kustošija (2015). Događanja. Čitajte zabranjeno! – Tjedan zabranjenih knjiga, 27. rujna 2015. [citirano: 2021–10–23]. Dostupno na: <http://www.kgz.hr/hr/dogadjanja/citajte-zabranjeno-tjedan-zabranjenih-knjiga/27358>

- Knjižnice grada Zagreba – Knjižnica Kustošija (2022). Cenzura slobode – zabranjene knjige, 19. travnja 2022. – 24. travnja 2022. [citirano: 2022–10–23]. Dostupno na: <https://www.kgz.hr/hr/dogadjanja/cenzura-slobode-zabranjene-knjige-60306/60306>
- Knjižnice grada Zagreba – Knjižnica Prečko (2022). Događanja. Ove knjige (ne)čitaj!. 22. travnja 2022. – 31. svibnja 2022. [citirano: 2022–10–15]. Dostupno na: <https://www.kgz.hr/hr/dogadjanja/ove-knjige-ne-citaj/60357>
- Knjižnice grada Zagreba – Knjižnica Tina Ujevića (2021). Facebook objave, 28. rujna 2021. [citirano: 2021–10–15]. Dostupno na: <https://www.facebook.com/profile/100064469333285/search/?q=tjedan%20zabranjenih%20knjiga>
- Medjimurje.info. Kultura (2021). Tjedan zabranjenih knjiga u Knjižnici „Nikola Zrinski“ Čakovec, 30. rujna 2021. Dostupno na: Tjedan zabranjenih knjiga u Knjižnici „Nikola Zrinski“ Čakovec - Međimurje info (medjimurje.info)
- Mjesec hrvatske knjige (2022). Mjesec hrvatske knjige. Kronološki pregled. [citirano: 2022–09–17]. Dostupno na: <https://www.mhk.hr/dva>
- Narodna knjižnica „Petar Preradović“ Bjelovar (2015). Facebook objave. Banned Books Week, 27. rujna 2015. [citirano: 2021–10–15]. Dostupno na: <https://www.facebook.com/page/453610554700646/search/?q=TJEDAN%20ZABRANJENIH%20KNJIGA>
- Narodna knjižnica „Petar Preradović“ Bjelovar (2020). Virtualne izložbe. Zabranjeno čitanje: kulturom protiv cenzure, 12. svibnja 2020. [citirano: 2022–09–29]. Dostupno na: https://knjiznica-bjelovar.hr/virtualne-izlozbe/zabranjeno-citanje-kulturom-protiv-cenzure/?fbclid=IwAR22sr7Hh449DyBtg_B7c0MtIdI9ROO8xEpJzlxYfbZlSS9s_Z6OOdxkLF8
- Narodna knjižnica „Petar Preradović“ Bjelovar (2021). Facebook objave. Zabranjeno čitanje: kulturom protiv cenzure, 27. rujna 2021. [citirano: 2021–10–15]. Dostupno na: <https://www.facebook.com/nkppBj/posts/4542425602485767>
- Noć knjige (2017). O Noći knjige. [citirano: 2022–09–17]. Dostupno na: <https://noc-knjige.hr/tekstx.php?k=50&id=16>
- Noć knjige (2022). Zabranjene knjige - Maus: Slatina. [citirano: 2022–10–15]. Dostupno na: https://nocknjige.hr/program.php?program_id=7362
- Općina Blato (2011). Tjedan zabranjenih knjiga, 27. rujna 2011. [citirano: 2022–10–15]. Dostupno na: <https://www.blato.hr/vijesti-a/kultura-a/tjedan-zabranjenih-knjiga>
- Ursuline College (last updated 2022). Ralph M. Besse Library. History of Banned Book Week. [citirano: 2022–09–17]. Dostupno na: https://libraryguides.ursuline.edu/banned_books